

Bärnstenssmucken, föremål av lera samt kåda

På Rävåsen har man gjort en mängd bärnstensfynd. Materialet omfattar sex klart identifierbara föremål eller fragment av sådana (NM 28863:678, 1773, NM 29610:116, 580, NM 30588:1184, 1210) samt ytterligare en del bitar av bärnsten (NM 29610:1573, NM 30588:540), vilkas ursprung inte närmare kan identifieras (av smucken som gått sönder?) och ett råmaterialstycke (NM 28863:674). Bland föremålen finns hängen och två knappar. Föremålen har inte bevarats hela utan är fragmenterade och för det mesta framgår inte den ursprungliga formen.

Bärnstensfynden har påträffats på en höjd av 51–54 m, i huvudsak på en höjd av 52–54 m (områdena 1 och 6, provdike 3). Bärnsten har också hittats invid en hyddbotten (område 8) som var belägen på den senare höjden. Två bärnstensknappar (NM 30588:1184, 1210, fig. 1) påträffades i en rödockragrav i hyddbottens östra vall. Här fanns också ett sänke av skiffer (NM 30588:1185) samt en skrapa av porfyrit. Fyndkontexten för de andra bärnstenssmuckena hänvisade inte på något sätt till gravar (om boplatsen Rävåsen, se Mietinen 1998, 1999). På boplatsen motsvarar bärnstensfyndens höjdnivå närmast den sena kamkeramikens period (stilskede III:1–2, Uskela–Pyheensilta, svensk gropteramik).

Handeln med bärnsten till Finland skedde i huvudsak från Samland i det forna Östpreussen, samt från kustområdena i Litauen och Lettland (se t.ex. Baltic Amber, 2001). Importen har inlettis i början av den typiska kamkeramikens tid och har varit livlig ännu under den sena kamkeramiken (Äyräpää 1945, Siiriäinen 1967, 25).

Rävåsens bärnstenshängen är till den grad fragmentariska att det är svårt att säga om de tillhör den vanliga, ovala ("tungformade") typen (jfr Torvinen 1979, 73–74 och där anförda källor), till vilka det finns utländska motsvarigheter överallt i fyndrika neolitiska kontexter i östra Baltikum (Loze 1974, Zagorskis 1987, Vankina 1970). I Finland är samma formtyp rikligt representerad. Formen på ett fragment (NM 29610:580) tyder på att det kommer från ett rombformat hänge, som inte är vanligt, men som har motsvarigheter bl.a i Kierikki i Över-Ijo (Siiriäinen 1967, 25, bilderna 7e–f).

I materialet från Rävåsen är speciellt två flata, V-borrade bärnstensknappar samt en likadan stor knapp av lera, intressanta. V-borrade bärnstensknappar förekommer rikligt i fynd från Östersjöns bärnstensstränder från Polen i söder till Estland i norr (se t.ex. fynden från Zvejnieki i norra Lettland, Zagorskis 1987, planscherne XXIII, XXVIII). Fynd har också gjorts i Skandinavien. Även i Finland förekommer sådana knappar, för det mesta i samband med asbestkeramik av Pöljä- eller Kierikkityp (Pesonen 1997, 12–14, karta 3). Rikligast har de påträffats på Kuuselankangas boplats i Över-Ijo i norra Österbotten

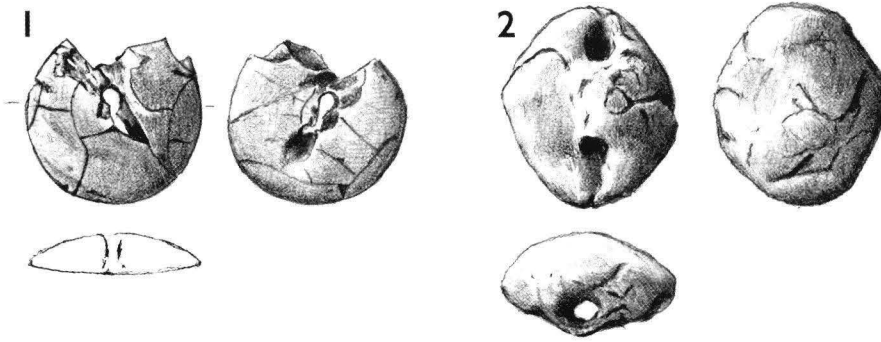

Fig. 1 Bärnstensknapp med två V-borrade hål (NM 30588:1210).

Fig. 2 V-borrad lerknapp som imiterar en bärnstensknapp (NM 28863:1687). Skala 1:1.

(Koivunen 1996, Heinonen 1999, 81, bilderna 2, 4). En sådan knapp har t.o.m. hittats på boplatsten Mössåsen (NM 30386:24) i Kristinestad i närheten av Rävåsen. Enligt Siiriäinen förekommer knapparna under perioden sen kamkeramik–Pyheensiltaskedets slut. Bland gravfynden finns stundom tecken på att sådana knappar i själva verket skulle ha varit hängen eller pärlor (Siiriäinen 1967, 21–25 och där anförd litteratur).

Det slipade råmaterialstycket (ett halvfärdigt smycke?) tyder på att smycken har tillverkats på platsen. Enligt vad man vet förekommer råmaterialstycken inte allmänt på våra boplatser; i fyndmaterialet på Kuuselankangas boplat, som innehåller ovanligt rikligt med bärnstensföremål (fram till hösten 1997 över 70 stycken) finns t.ex. endast ett stycke råmaterial av bärnsten (Heinonen 1999, 83).

Bland de fynd som gjorts i södra och mellersta Österbotten är bärnsten överhuvudtaget betydligt mera sällsynt jämfört t.ex. med ett flertal boplatser i norra Österbotten (Kierikki och Kuuselankangas i Över-Ijo, Siiriäinen 1967, Heinonen 1999) eller jämfört med några av de fyndrika rödockragravarna i det övriga Finland bl.a. Pispå i Kumo, Kolmhaara i Honkilahti, Kukkarkoski i Lundo, Hartikka i Laukas, Vaateranta i Taipalsaari, (Vuorinen 1982, karta 12, Edgren 1959, Luho 1961, Torvinen 1979 Miettinen 1992). Inom Storåälvens avrinningsområde känner man inte till ett enda gravfält som innehåller flera rödockragravar, och på andra boplatser har man inte heller påträffat mera bärnsten än på Rävåsen. På boplatsten Björnåsen i Kristinestad har man dock funnit både rödockragravar och bärnstenshängen samt -knappar (NM 26222:1–2, 8–9).

De ovan omtalade fynden från boplatserna i Kristinestad vittnar om, att den vita fläck som man tidigare kunnat iakttaga inom bärnstenens utbredningsområde i Södra Österbotten eventuellt kan bero på, att man endast företagit ett fåtal undersökningar och större boplatsetgrävningar. Å andra sidan torde boplatsernas keramik i Österbotten i mindre omfattning representera den typiska kamkeramiken; kanske den allmänna minskningen av importerad bärnsten under den typiska kamkeramikens tid inverkar på fyndbilderna.

Man kan i alla fall begrunda vad som är orsaken till att bärnsten och flinta inte i rikligare mängd funnit vägen till Österbottens ådalar. Dessa områden var dock med hänsyn till fiske och havsfångst lika gynnsamma som de rikaste utbredningsområdena för bärnsten i väster. Jukka Vuorinen (1982, 83–86) har konstaterat, att de mindre älvarna i Österbotten inte varit attraktiva för den befolkning som använde flinta (och bärnsten) på samma sätt

som de större älvorna, sjöarna eller närheten till havet. Vuorinens förklaring är att adaptationen till havsmiljön skulle ha gjort befolkningen förmögnare. För Rävåsens vidkommande har dess starka maritima förankring dock varit kännetecknande under hela den kamkeramiska tiden. Frågan om Österbottens förbindelser till flintans och bärnstenens ursprungsområden måste därför lämnas obesvarad.

Som av det tidigare redan har framgått är den lerknapp (NM 28863:1687, fig. 2) som upphittats på Rävåsen såtillvida speciell, att den påminner om de V-borrade bärnstensknapparna. Det är uppenbart att det är fråga om en imitation av en bärnstensknapp. Författaren känner inte till några motsvarigheter, tillverkade av lera. Bland de bitar som tolkats som lerföremål förekommer inte några tydliga fragment av idoler. Till följd av materialets fragmentariska karaktär är en fortsatt diskussion kring bärnstenen från Rävåsen inte meningsfull.

Några bitar av den kåda som hittades på bopplatsen kan eventuellt vara tuggkåda. Spår av tänder ser åtminstone ut att finnas på ett stycke (NM 29610:449). När det gäller de eventuella bitarna av björktjära refererar jag till en artikel om björktjärens datering av Petro Pesonen (1999).

Litteratur

- Butrimas, Adomas** (ed) 2001, *Baltic Amber*. Proceedings of the International Interdisciplinary Conference. Baltic Amber in Natural Sciences, Archaeology and applied arts. 13–18 September 2001, Vilnius, Palanga, Nida. Vilnius.
- Edgren, Torsten** 1959. Kolmhaara-gravarna. *Finskt Museum* 1959.
- Heinonen, Jari** 1999. Arkeologista meripihkaa – sen ominaisuuksista, rapautumisesta ja konservoinnista. *Faravid* 22–23/98–99.
- Koivunen, Pentti** 1996. Kodanpohjia ja meripihkaa Kierikistä. *Muinaistutkija* 1/1996.
- Loze, I.** 1974. Akmes laikmeta dzintara rotas Lubanas zemiene. *Arheologija un etnografija* XI. Riga.
- Luhö, Ville** 1961. Kokemäen Piispan kivistinen asuinpaikka. *Suomen Museo* 1961.
- Miettinen, Mirja** 1992. The Stone Age cemetery of Hartikka in Laukaa, Central Finland.. Valter Lang & Jüri Selirand (eds.). *Cultural Heritage of the Finno-Ugrians and Slavs*. Tallinn.
- Miettinen, Mirja** 1998. Gropkeramiskt inflytande på Bottenhavets östra kust – stenåldersbopplatsen Rävåsen i Lappfjärd, Kristinestad. Red. Noel Broadbent. *Möte i norr: Den XX Nordiska arkeologkongressen, Umeå 27–31 augusti 1998, Umeå*.
- Miettinen, Mirja** 1999. Finds of East Swedish Pitted Ware from the Rävåsen site in Kristinankaupunki, Ostrobothnia. *Fennoscandia archaeologica* XVI.
- Pesonen, Petro** 1997. Stenåldersbopplatserna i Kittilä kyrkby i Lappland. *Finskt Museum* 1994.
- Pesonen, Petro** 1999. Radiocarbon Dating of Birch Bark Pitches in Typical Comb Ware in Finland. *Dig it all. Papers dedicated to Ari Siiriäinen*. Helsinki.
- Siiriäinen, Ari** 1967. Yli-Iin Kierikki. Asbestikeraaminen asuinpaikka Pohjois-Pohjanmaalla. *Suomen Museo* 1967.
- Torvinen, Markku** 1979. Liedon Kukkarkosken kivistinen kalmisto. *Suomen Museo* 1978.
- Vankina, L. V.** 1970. *Torfjanikovaja stojanka Sarnate*. Riga.

- Vuorinen, Jukka H. T.** 1982. Piikivi ja Suomen kampakeraaminen piikauppa. *Helsingin yliopiston arkeologian laitos. Moniste n:o 30.*
- Zagorskis, F.** 1987. *Zvejnieku akmens laikmeta kapulauks.* Riga.
- Äyräpää, Aarne** 1945. Die Verbreitung des Bernsteins im kammkeramischem Gebiet. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja XLV.*